

سعد آباد در شرایط بحران؛ از حفاظت تا نجات

گزارش اقدامات کمیته بحران سعدآباد
در صیانت از میراث فرهنگی کشور

از دل آتش، تاریخ این سرزمین سر بلند بر می خیزد
و مایه داران میراثی، هستیم که جاودان خواهیم ماند...

به نام خدا

ایران سرزمینی با پیشینه عمیق فرهنگی و تمدنی است؛ تمدن ایرانی، ریشه دار،
زنده و ماندگار است. امروز وطن میراث کراتقدر خودش را به ما سپرده است.
ما امروز میراث دار امانت شریفی، هستیم و اولین شرط امانت داری حفظ آن
و سپردن به دست آیندگان است.

دکتر سید رضا صالحی امیری
وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

مجموعه فرهنگی تاریخ و میراث

عملکرد مجموعه در یک نگاه...

✓ مجموعه فرهنگی تاریخی سعدآباد در دو سال گذشته با وجود دو جنگ ۱۲ روزه و ۴۰ روزه تحمیلی در سال ۱۴۰۵ و خسارات وارده بر اثر موج انفجار و ترکش ها ، با نگاه به آینده ای روشن و با حمایت وزیر محترم میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و تلاش مستمر و شبانه روزی کارکنان خود، شاهد اقدامات موثر و زیر بنایی مهمی بود که نوید بخش دور نمایی امید بخش برای این مجموعه ی ملی است.

راه اندازی کمیته های تخصصی مدیریتی شامل : محیط زیست، فرهنگی، فنی ، منابع انسانی، مرمت و بحران ، جهت برنامه ریزی، سازماندهی و نظارت بر عملکرد مجموعه و بهره مندی از خرد جمعی، تخصصی و تجربی

تعداد ۷۸ پروژه مرمت ابنیه تاریخی و بیش از ۱۳۲ پروژه مرمت اثر تاریخی

بهره مندی از توان داخلی در اجرای تعداد ۴۴ پروژه مرمتی توسط کادر تخصصی مجموعه (فنی، تاسیسات و مرمت)

حفاظت اضطراری و نجات بخشی مجموعه سعدآباد، اموال تاریخی و بناهای آن در طول دو جنگ تحمیلی

تجهیز کل محوطه و موزه های مجموعه سعدآباد به دوربین های مدار بسته (۲۳۰ عدد)

ساماندهی کل اموال تاریخی و ثبت آنها در سامانه تخصصی جام (بیش از ۲۴۰ هزار شیء تاریخی)

ساماندهی و توانمند سازی نیروهای انسانی مجموعه، ساختار و شرح وظایف

مدیریت در نگهداری فضای سبز و محیط زیست مجموعه با همکاری کلیه مدیران مجموعه

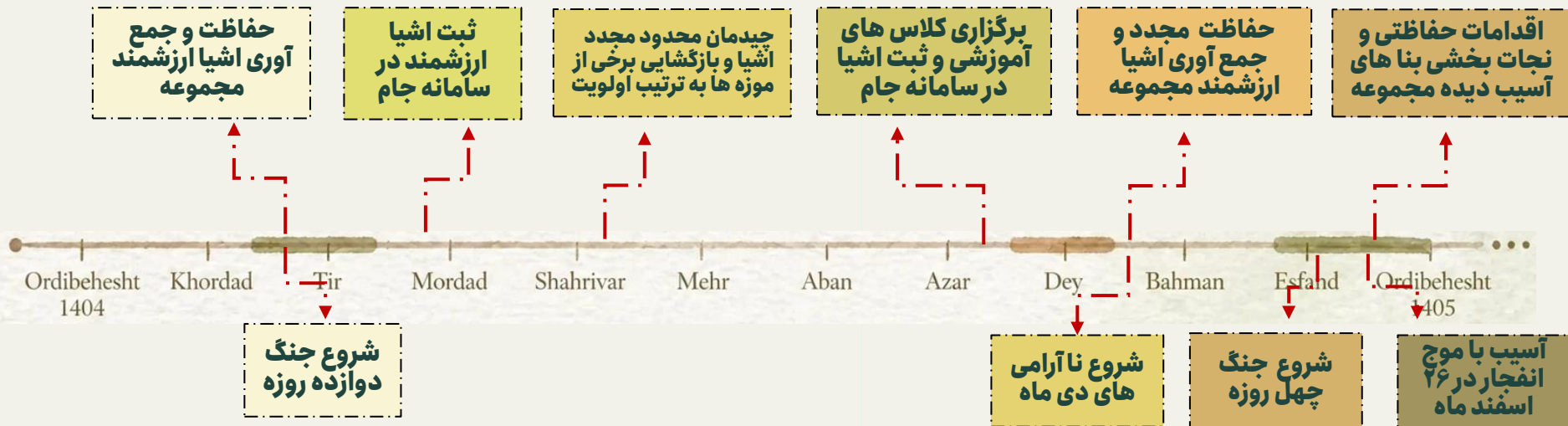
مجموعه مکتبی تاریخ معاصر

اقدامات کمیته بحران حفاظت پیشگیرانه (الکترونیکال و مکانیکال)

(از آغازین سحطات ورود کشور به حالت اضطرار تا کنون)

حفاظت پیشگیرانه و نجات بخشی:

در راستای صیانت از میراث فرهنگی، مجموعه سعدآباد، راهبردی جامع با هدف ارتقای تاب آوری و کاهش آسیب پذیری در شرایط بحرانی در پیش گرفت. که شامل اقدامات پیشگیرانه نظیر ساماندهی، بسته بندی استاندارد و انتقال ایمن آثار به مخازن امن، در کنار به روز رسانی شیوه نامه های حفاظتی و آموزش تیم های واکنش سریع است؛ هم زمان با این تمهیدات، پایش دوره ای، مستند سازی دقیق و حفاظت سازه ای و غیر سازه ای کالبد بناها نیز جهت تضمین پایداری پیکره معماری مجموعه در برابر مخاطرات طبیعی به طور ویژه در دستور کار قرار گرفته است.

پیش از جنگ دوازده روزه:

فهرست اقدامات:

- مرمت بناهای تاریخی و مخازن
- فنس کشی نقاط حادثه خیز در محوطه جنگلی
- تشکیل تیم های واکنش سریع و برنامه ریزی برای سناریوهای بحران (کمیته مدیریت بحران)
- چک و رویت اموال و تطبیق با دفاتر و فهرست ها در موزه ها
- تهیه و تکمیل فهرست دقیق اموال
- ثبت اموال در سامانه «جام»
- کدبندی، نصب شماره اموالی و بسته بندی حفاظتی آثار
- ساماندهی و چیدمان اصولی مخازن براساس اصول حفاظتی
- طبقه بندی اسناد و بررسی اموال در جریان تحویل و تحول
- انتقال موقت برخی اموال به مخازن امن
- عایق بندی و نصب تجهیزات حفاظتی در مخازن
- حسابرسی اموال در برخی موزه ها

بخک دوازده روزه و ساخنک:

- جمع‌آوری فوری کلیه آثار از گالری‌ها و ویترین‌ها
- انتقال سریع اشیاء نفیس و آسیب پذیر به مخازن امن
- استاندارد سازی بسته‌بندی‌ها
- چیدمان مجدد و ساماندهی اصولی اموال در مخازن
- حسابرسی اموال و تطبیق با فهرست‌ها
- ثبت گسترده اموال در سامانه «جام»
- بسته‌بندی مجدد حفاظتی و کدبندی آثار
- تحویل و تحول اموال با امنای اموال
- چیدمان محافظه کارانه مجدد برخی از آثار در موزه‌ها
- محدود سازی نمایش اشیاء نفیس و آسیب پذیر
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی «مدیریت بحران در موزه»
- ترمیم سازه پل اصلی ارتباطی موزه سلاح های درباری در مجموعه
- تجهیز تمامی ساختمان های مجموعه به مخازن و سیستم ذخیره آب

ناآرامی های دی ماه ۱۴۰۴:

فهرست اقدامات:

- جمع آوری کلیه آثار از ویتترین ها و موزه ها
- انتقال مرحله ای به مخازن داخلی و زیرزمینی
- نصب کرکره های حفاظتی در ورودی ها
- نصب شاخ گوزنی بر روی دیوار پیرامونی مجموعه
- افزایش گشت و حضور یگان حفاظت به صورت شبانه روزی

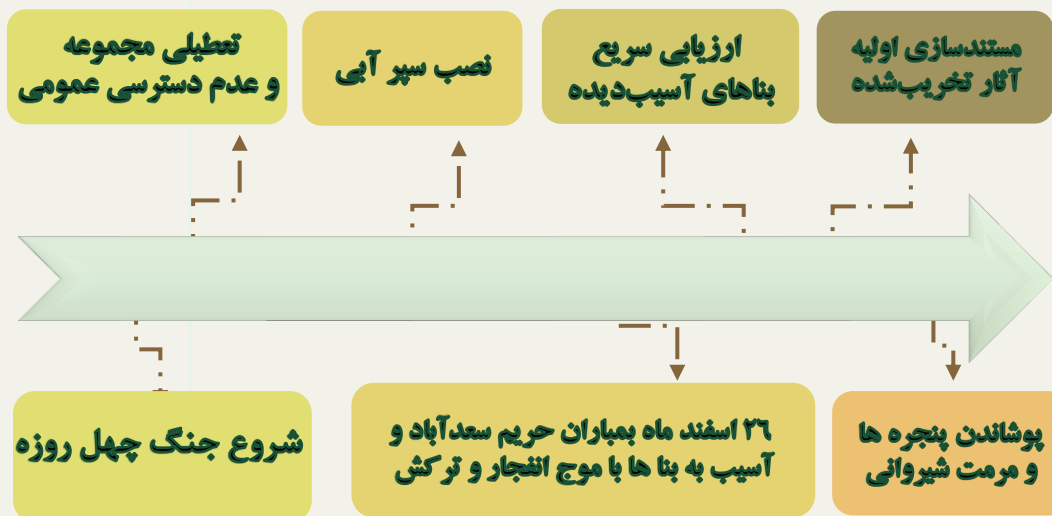

جنگ چهل روزه (۹ اسفندماه ۱۴۰۴):

اقدامات قبل از بمباران ۲۶ اسفندماه:

- بسته شدن فوری دسترسی های عمومی
- نصب سپر های آبی در محوطه تمامی بنا های واجد ارزش
- آمادگی کامل یگان حفاظت و نگهبانی شبانه روزی

در مورخ ۲۶ اسفندماه ساعت ۳:۱۱ بامداد حریم مجموعه فرهنگی تاریخی سعدآباد مورد اصابت شش سنگرشکن قرارگرفت و موج انفجار و ترکش ها باعث وارد شدن خسارت جدی به بناهای تاریخی گردید:

اقدامات بعد از بمباران ۲۶ اسفندماه:

- ارزیابی سریع بناهای آسیب دیده
- مستندسازی اولیه آثار تخریب شده
- هماهنگی با مدیریت بحران و یگان حفاظت
- آمادگی کامل نیروهای نگهبانی و مرمت برای اقدامات اضطراری

مجموعه فرهنگی تاریخی سعدآباد

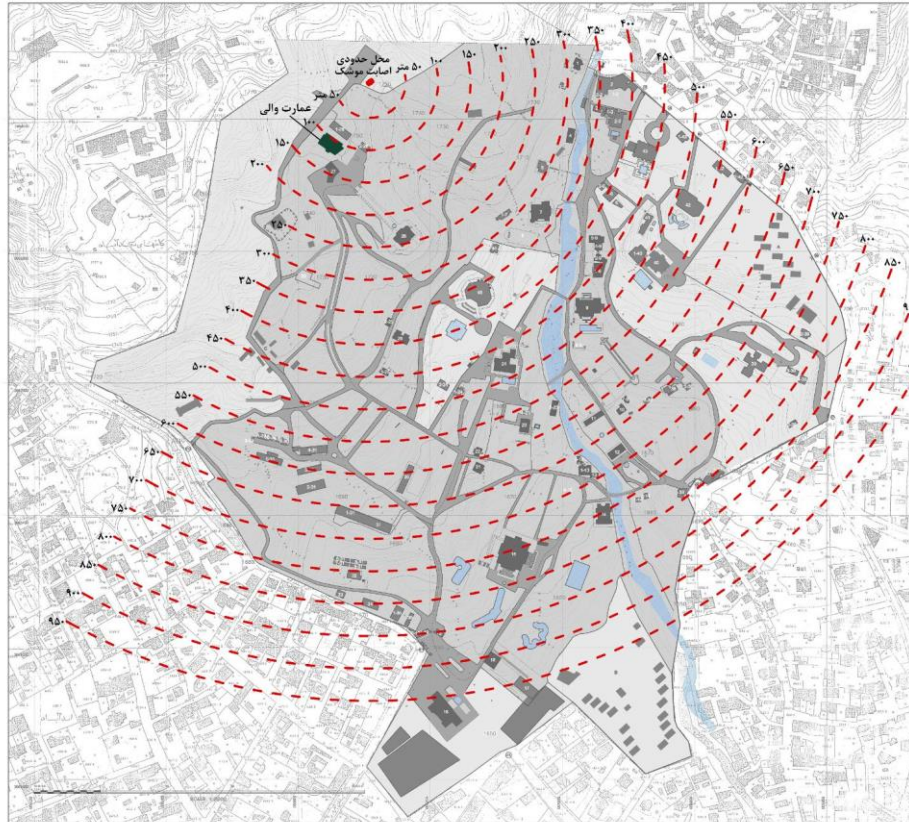
قبل از ۲۶ اسفندماه:

فهرست اقدامات:

- بسته شدن فوری دسترسی های عمومی
- نصب سپر های آبی در محوطه تمامی بنا های واجد ارزش
- آمادگی کامل یگان حفاظت و نگهبانی شبانه روزی
- حفاظت از لوسترها

بامداد ۲۶ اسفندماه ۱۴۰۴ :

در پی انفجارهای مهیب بامداد ۲۶ اسفند ۱۴۰۴، مجموعه تاریخی سعدآباد متحمل آسیب‌های گسترده‌ای شد.

در این حادثه، موزه برادران امیدوار با بخش‌های فرو ریخته، عمارت والی با آسیب‌های کالبدی شدید و کاخ سبز با تخریب قسمتی از شیروانی و فروپاشی بخشی از آینه‌کاری‌ها و گچبری‌های ظریف و همچنین فضای سبز محوطه، دچار آسیب‌ها و خسارات شدید شد. همچنین حدود ۱۰۰ ساختمان و بنای تاریخی دیگر هم دچار آسیب شدند (شیروانی‌ها، بازشوها، شیشه‌ها و غیره).

زخم سبز:

بر اثر ترکش های حاصل از انفجار، تعدادی از درختان چنار سعدآباد آسیب دیدند، که کارشناسان مجموعه سریعاً نسبت به رفع خطر و مرمت آنها اقدام نمودند.

پایش اولیه

مداخلات حفاظتی و درمانی

یادمان زنده‌ی جنگ

آسیب های کلخ سبز:

آسیب های کلخ سبز:

قبل

بعد

قبل

بعد

مجموعه خبرسنگین تاریخ و سرکرد

آسیب های موزه می برادران امیدوار:

آسیب های موزه می برادران امیدوار:

قبل

بعد

آسیب های عمارت والی:

آسیب های عمارت والی:

قبل

بعد

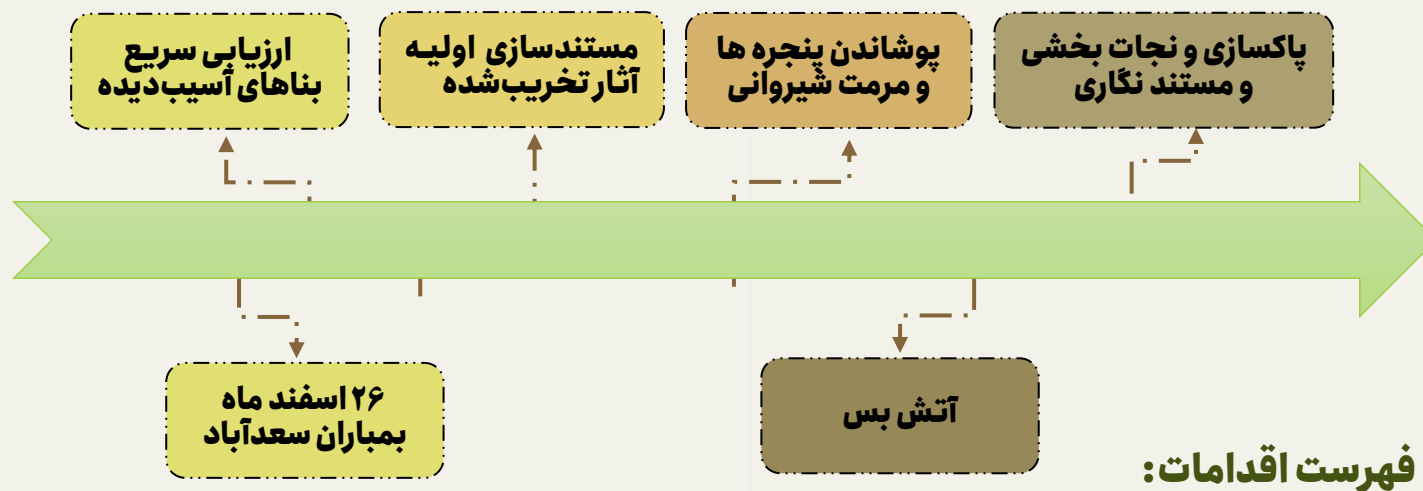

مجموعه فرهنگی تاریخی کرمان

سایر بناهای آسیب دیده:

اقدامات اضطراری پس از حادثه:

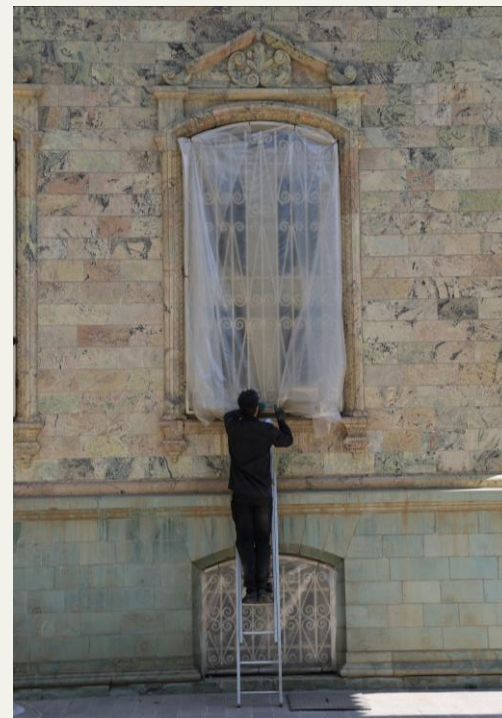

- پوشاندن تمامی پنجره های آسیب دیده با ورق حفاظتی
- ترمیم سریع شیروانی ها و بام ها برای جلوگیری از نفوذ باران
- پاکسازی و نجات بخشی با مستندسازی گام به گام
- پاک سازی محیطی و تثبیت وضعیت محوطه
- مستندنگاری کامل آسیب ها و گزارش نویسی فنی

در روزهای پس از حادثه، کارکنان وارد مرحله ی اقدام های اضطراری شدند.
تمام کارها با رعایت اصول علمی مرمت، ایمنی و مستندنگاری انجام شد.

پوشاندن تمامی پنجره‌های آسیب دیده:

ترمیم شیروانی و بام با برای جلوگیری از نفوذ باران:

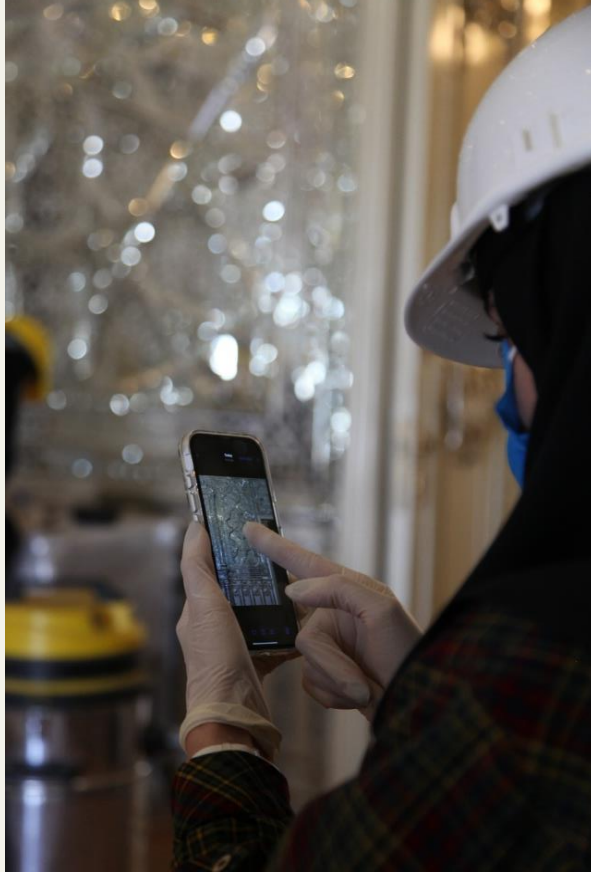
مجموعه فرهنگی تاریخ و معماری

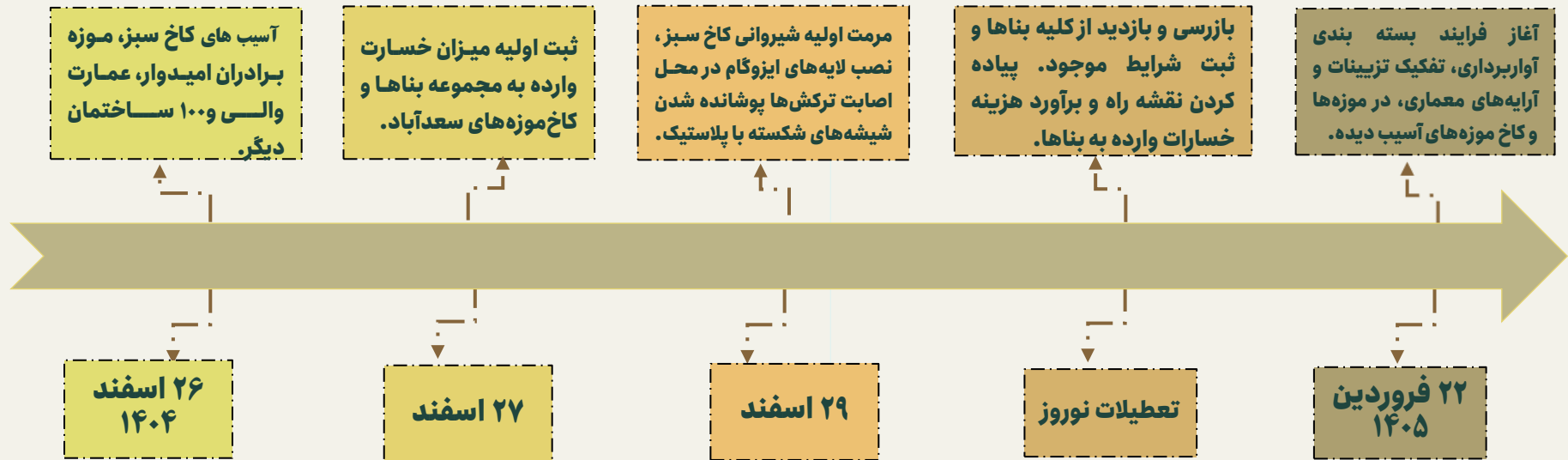
پاکسازی و نجات بخشی:

مستند نگاری و گزارش نویسی فنی. بخش های آسیب دیده:

مستند نگاری جنگ چهل روزه:

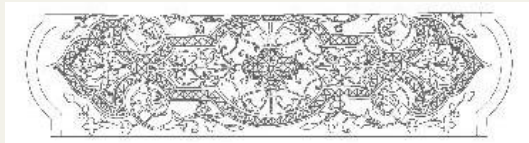
در پرتو شعار ایکوم ۲۰۲۶ و ضرورت اقدام عملی در پژوهش‌های موزه‌ای، کمیته مستندنگاری، بلافاصله پس از حادثه موج انفجار، با هدف ثبت دقیق خسارات وارده، چهارچوبی چهار مرحله‌ای را دنبال کرد:

۱. ارزیابی سریع و اولویت‌بندی (تریاز)،
۲. ثبت آسیب‌های وارده به کالبد بنا،
۳. پاکسازی تخصصی و حفاظت اضطراری،
۴. به‌روزرسانی بانک جامع اطلاعاتی با ایجاد لایه بحران.

مراحل مستندنگاری:

مراحل مستندنگاری:

تهیه نقشه آسیب شناسی ترسیم آسیب ها

دسته بندی آسیب ها با علایم
ورنگ های استاندارد
تعیین درصد تخریب هر بخش

جمع آوری سوابق و اسناد نقشه های قدیمی

عکس های قبل از حادثه
گزارش های مرمت گذشته
اسناد تاریخی و آرشیوی

تحلیل ارزیابی فنی

تعیین علت آسیب
ارزیابی پایداری سازه
اولویت بندی اقدامات
اضطراری

نجات بخشی آرایه های معماری آسیب دیده

جدا سازی آرایه های معماری از
بستر اصلی در حال تخریب
استحکام بخشی و تثبیت اولیه
لایه های تزئینی

مهار بجران در ارتفاع:

اجرای بستر حمایتی موقت زیر گچ‌بری‌های آسیب‌دیده با هدف مهار بار، جلوگیری از
متلاشی شدن تزئینات و تسهیل عملیات جداسازی و مرمت اضطراری.

میان دود و آتش، امانت داران تاریخ ماندیم؛ و به پاسداری از میراث این سرزمین افتخار می کنیم...

تهیه و تدوین گزارش: زهر اکرمی - آزیتا خلج

مجموعه فرهنگی تاریخ سرعرب